

ΚΙ ΟΜΩΣ ΤΟ ΠΗΛΙΟ ΕΧΕΙ ΨΥΧΗ (Ιούλιος 2007)

Συγγραφέας: ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ

Έζησα από κοντά τις τρομερές πυρκαγιές στις βουνοπλαγιές του ανατολικού Πηλίου, στην Πρόπαν (Καλαμάκι) και στο Νεοχώρι, και είδα να λαμπαδιάζουν και να καίγονται όλη τη νύχτα καστανιές, καρυδιές, ελιές και πουρνάρια και να αφανίζονται από τη φωτιά η μία μετά την άλλη οι καταπράσινες πλαγιές του Δήμου Αφετών και να απειλούνται ή να καίγονται τα σπίτια της Συκής.

Αντίκρισα τα έντρομα, τα αποσβολωμένα βλέμματα των χωριανών και άκουσα τις κραυγές απόγνωσης και αναθεματισμού του κράτους και των δημοσίων υπηρεσιών του. Έζησα την ανικανότητα και αναποτελεσματικότητα του κράτους και ταυτόχρονα την απόλυτη εξάρτηση της επιβίωσης και της σωτηρίας των κατοίκων από τον κρατικό μηχανισμό, που μόλις αναθεμάτιζαν.

Κατάλαβα πόσο αφελής και ανεδαφική είναι η εξάρτηση της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος από το Σύνταγμα και το ταλαίπωρο άρθρο 24. Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος μεταθέτει την ευθύνη στο πρόσωπο και ανεύθυνο κράτος και στα δικαστήρια και ενεργεί καθησυχαστικά για τους χρήστες του.

Ένωσα, ταυτόχρονα, την ανικανότητα ή την ανημποριά του ανθρώπου να αντιδράσει, όταν μαίνονται τα στοιχεία της φύσης και τα έχει ο ίδιος υποτιμήσει ή δεν έχει υπολογίσει σωστά τη δύναμή τους και τις αναπόφευκτες συνέπειες από την υπερθέρμανση του πλανήτη. Εναποθέτοντας όλες τις ελπίδες μας για το σβήσιμο μιας πυρκαγιάς στην Πυροσβεστική και στα υδροφόρα αεροπλάνα, κατάλαβα πόσο αποξενωμένοι είμαστε από τη φύση και το οικοσύστημα.

Διότι τι άλλο παρά αποξένωση από τη φύση και αδιαφορία για το δάσος δηλώνει αυτή η απόλυτη εξάρτηση της σωτηρίας του περιβάλλοντος από τις κατασβεστικές ικανότητες του απόμακρου κράτους; Γιατί απορούμε για το μέγεθος της καταστροφής, όταν βλέπουμε ότι υπηρεσίες πολιτικής προστασίας, δασαρχείο,

τοπικές αρχές και κάτοικοι αδιαφορούν όλο το χρόνο για τους κινδύνους που εγκυμονούν στις δασωθείσες περιοχές και στα δάση τα σκουπίδια, τα ξερά και άκοπα χόρτα, τα απορρίμματα, η απουσία αντιπυρικών ζωνών και η έλλειψη γενικά φροντίδας για τον καθαρισμό τους;

Είναι αργά, πολύ αργά, όταν φουντώσει η πυρκαγιά στο δάσος. Δεν μας σώζουν ούτε χίλια ούτε άλλα τόσα υδροφόρα αεροπλάνα. Αντί να αναζητάμε ευθύνες και φταίχτες εκ των υστέρων και να οδυρόμαστε για την καταστροφή, καλύτερα θα ήταν να διερωτόμαστε όχι γιατί δεν έσβησε, αλλά γιατί άναψε και γιατί δεν την προλάβαμε. Η πρόληψη προέχει της καταστολής.

Απ' όλην αυτή την τρομακτική εμπειρία που έζησα θα σταθώ σε πέντε μόνον πικρές διαπιστώσεις.

1. Στην παράλυση της τοπικής κοινωνίας και στην απουσία κάθε συλλογικής αυτενέργειας. Τη μεγαλύτερη απογοήτευση την ένιωσα, όταν διαπίστωσα την αδρανοποίηση, τη συλλογική αποδιοργάνωση, τη διάλυση της κοινότητας ως οργανωμένης ενότητας. Νέοι και μεσήλικες έτρεχαν μεν ακατάπαυστα, με πραγματική αυτοθυσία εδώ και εκεί, με κλαριά στα χέρια, με αγροτικά εργαλεία, χωρίς νερό και χωρίς ρεύμα, να διασώσουν κάποιο σπίτι ή να προλάβουν να καταστείλουν τη φωτιά από τις αυλές.

Όλοι όμως είχαν εναποθέσει, τελικά, τις ελπίδες τους στον ουρανό, στη φορά του ανέμου και στα υδροφόρα αεροπλάνα. Αυτά έσωσαν, είναι αλήθεια, την επομένη τον οικισμό του χωριού από την ολοκληρωτική καταστροφή, αυτά, με την αποφασιστική συνδρομή των νέων του χωριού. Οι άλλοι κοιτάζαμε τη φωτιά παθητικά και τη χαζεύαμε, όπως χαζεύουμε τα τηλεοπτικά θεάματα. Αιχμάλωτοι της κοινωνίας του θεάματος. Παθητικοί θεατές της ζωής μας και των δεινών μας, χωρίς ίχνος προσωπικής αυτενέργειας. Καταναλωτές θεαμάτων.

2. Η πλήρης αποκοπή από την παράδοση και τις παραδοσιακές μεθόδους αντιμετώπισης της φωτιάς. Διότι πυρκαγιές υπήρχαν βέβαια και τότε, μόνο που αντιμετώπιζονταν πιο έγκαιρα και πιο αποτελεσματικά, αν και με απαρχαιωμένα μέσα.

Η διήγηση του γείτονά μου, καταπονημένου αγρότη, είναι αποκαλυπτική και εξόχως διδακτική, πιστεύω. Το χωριό τα καλοκαίρια ήταν διαρκώς σε επαγρύπνηση. Φύλαγαν εξάλλου νύχτα μέρα ο αγρονόμος και ο δασονόμος. Όλοι προσέφεραν υποχρεωτικά στην κοινότητα πέντε μεροκάματα. Καθάριζαν και έκοβαν τα χόρτα πριν ξεραθούν και πήγαιναν στα κτήματά τους και στο δάσος για να κόψουν, οργανωμένα, κλαδιά και ξύλα για το χειμώνα. Δεν άφηναν ξερά χόρτα στον κήπο τους άκοπα, όποιος τα άφηνε πλήρωνε πρόστιμο.

Μετά καίγανε τα ξεραμένα χόρτα και πηδούσαν τις φωτιές ξορκίζοντάς τες του Αϊ-Γιαννιού του Κλήδονα. Όταν έπιανε κάπου φωτιά, χτυπούσε η καμπάνα, μαζεύονταν στην πλατεία και μετά όλοι μαζί πήγαιναν στην εστία της με τρακτέρ, με αξίνες και φτυάρια και ό,τι άλλο είχαν, έκαναν ένα μεγάλο φαρδύ αυλάκι γύρω από τη φωτιά για να μην περάσει ή έβαζαν εσκεμμένα φωτιά σε ένα μέρος για να δημιουργηθεί καμένη ζώνη και να σταματήσει ή για να διώξει η μια φωτιά την άλλη. Είχαν μεγάλες κοινοτικές δεξαμενές με νερό και κουβαλούσαν το νερό με τα μουλάρια και το έριχναν κοντά στη φωτιά.

«Και τώρα γιατί δεν έγιναν όλ' αυτά;» ρώτησα τον κυρ Σπύρο. «Διότι εγώ δεν άκουσα την καμπάνα ούτε έγινε μάζωξη στην πλατεία, απ' ό,τι ξέρω». «Η καμπάνα δεν κτύπησε», μου απάντησε, «διότι πρόπερσι έγινε ηλεκτρονική και κόπηκε το ρεύμα μόλις έπιασε η φωτιά και σχοινί δεν υπήρχε πια για να την κτυπήσουν. Το φοβερό όμως ήταν ότι δεν είχαμε ούτε νερό, αφού είχε κοπεί η υδροδότηση του χωριού, διότι η αντλία του νερού, που ήταν ηλεκτρική και αυτή, σταμάτησε να δουλεύει και να αντλεί νερό, επειδή κόπηκε το ρεύμα, ενώ οι δεξαμενές του χωριού ήταν εγκαταλειμμένες και ξεραμένες. Τα πυροσβεστικά δεν είχαν από πουθενά να πάρουν νερό». Ο εκσυγχρονισμός εμπόδισε την κατάσβεση και μας άφησε χωρίς νερό και φως.

3. Οι αποζημιώσεις και η αποκατάσταση του περιβάλλοντος μηδαμινές ή ανύπαρκτες. Έρχονται με τρία ή τέσσερα χρόνια καθυστέρηση, είναι ασήμαντες σε σχέση με τη ζημιά και δεν οδηγούν σε πλήρη αποκατάσταση του καμένου. Ποιος θα ξαναφυτέψει τα ελαιόδεντρα, τις καστανιές ή τις καρυδιές και ποιος θα τις περιποιηθεί ώστε να ξαναδώσουν καρπό; Πόσα χρόνια πρέπει να περάσουν; Εξήντα χρόνια τα δούλευαν οι σημερινοί αγρότες.

4. Μόνον αν οι ίδιοι οι κάτοικοι, μόνον αν οι τοπικές κοινωνίες επανιδιοποιηθούν το ζωτικό τους χώρο και τον δουν όχι ως υπεραξία οικοδομήσιμη αλλά ως πηγή ζωής και άνετου βιοπορισμού μπορεί να ελπίζουμε στη σωτηρία του φυσικού περιβάλλοντος. Μόνον όταν αναλάβουν οι ίδιοι οι κάτοικοι, σε συνεργασία με τις αρμόδιες τοπικές αρχές και τις δημόσιες υπηρεσίες, την προστασία του περιβάλλοντος και τη δουν ως αυτοπροστασία τους, είναι δυνατόν να περάσουμε από την καταστολή στην πρόληψη. Μόνο με τη συλλογική αυτοπροστασία και αυτενέργεια των τοπικών κοινωνιών μπορεί κάτι να γίνει.

5. Και τελευταία αυτό που καίει τους κατοίκους των καμένων περιοχών είναι, τώρα, ο επικείμενος κίνδυνος των πλημμυρών. Πώς θα προστατεύσουν τα σπίτια τους και τα κτήματά τους, πώς θα κρατήσουν το χώμα από την κατολίσθηση και πώς θα ενεργήσουν για να ξαναγεννηθεί το πράσινο, τα δέντρα, οι θάμνοι, τα πουρνάρια.

Το χωριό Καλαμάκι (Πρόπαν) στο Πήλιο είναι περικυκλωμένο από βουνοπλαγιές και θα πνιγεί από τα όμβρια ύδατα. Συγκροτήθηκε ήδη μια ομάδα αυτοπροστασίας, που μαζεύεται κάθε μέρα στο καφενείο και συζητά τα μέτρα που χρειάζονται να παρθούν για να μην πνιγούν οι κάτοικοι, τώρα που δεν κάηκαν. Σκέφτονται την άλλη μέρα, για να μην βρεθούν πάλι απροετοίμαστοι. Ξεκινούν μόνοι τους χωρίς να περιμένουν το κράτος, δημιουργώντας ένα πρότυπο συλλογικής αυτενέργειας.

Θέλουν να δώσουν συνέντευξη Τύπου και να καλέσουν δημόσια τις τοπικές αρχές, το δήμαρχο Αφειτών, το νομάρχη Μαγνησίας, τον περιφερειάρχη, τους βουλευτές του νομού και κάθε καλόπιστο πολίτη και να εκθέσουν τις προτάσεις τους για τα αντιπλημμυρικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν αμέσως χωρίς γραφειοκρατικές χρονοτριβές: να ξαναφτιάξουν αμέσως την παλιά «σούδα», το περιμετρικό αυλάκι προστασίας του χωριού από το δάσος, να ανοίξουν τα ρέματα, να κόψουν δέντρα και να βάλουν διπλούς κορμούς ως ασπίδα προστασίας από τη λάσπη, και άλλα απλά και άμεσα πράγματα.

Από τους πολιτικούς και το κράτος δεν περιμένουν και πολλά. Τους ξέρουν, τους βλέπουν στην τηλεόραση να λογομαχούν, ανούσια και στημένα, με ξύλινη και στερεότυπη γλώσσα, και να νοιάζονται μόνο για την επανεκλογή ή την εκλογή τους, για τη διατήρηση ή επανάκτηση της εξουσίας. Ούτε και από την τηλεόραση προσμένουν τίποτε. Τα κανάλια ζουν, ως γνωστόν, από τον τρόπο, το φόβο και την

απόγνωση των ανθρώπων. Δεν πουλάει η πρόληψη ούτε η αποκατάσταση του περιβάλλοντος, η φωτιά πουλάει.

Μόνοι τους όμως οι κάτοικοι, χωρίς τη συνδρομή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των αρμόδιων δασικών υπηρεσιών, χωρίς την προσοχή των ΜΜΕ, έντυπων και ηλεκτρονικών, και της κεντρικής εξουσίας δεν μπορούν να κάνουν τίποτε.

Κύριε Υπουργέ του Περιβάλλοντος, δεν θα είστε, φυσικά, εκεί για να τους ακούσετε. Ξέρω, προέχει η Πάρνηθα από την οποία εξαρτάται ο μισός πληθυσμός του τόπου μας. Σας είδα ικανοποιημένο στην τηλεόραση. Το ύφος σας ήταν καθησυχαστικό. Δεν κήκε όμως μόνον η Πάρνηθα, κατακάηκε και το Πήλιο και δεν είπατε λέξη γι' αυτό, λες και δεν υπάρχει στο χάρτη. Το ξεχάσατε;

Και το Πήλιο έχει ψυχή, δεν έχει βέβαια πολλούς ψηφοφόρους, όπως η Αττική, έχει όμως μοναδικές ομορφιές και μεγάλη ιστορία και παράδοση. Δεν ζητά πολλά, λίγη προσοχή και φροντίδα πραγματική. Ψίχουλα σε σχέση με αυτά που θα δώσετε στους εργολάβους της Αθήνας. Κύριε νομάρχα, τι περιμένετε; Να πνιγούμε και μετά να στείλετε στα χωριά του Δήμου Αφετών έναν μηχανικό και ένα δασικό; Δεν πρέπει να προλάβουμε τις πρώτες καταιγίδες;

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» στις 15 Ιουλίου 2007, σ. 39.